

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

УДК: 378.1

І. І. Свєточєва

Сьогодення фармацевтичної галузі зорієнтоване на європейський ринок праці та зумовлено глобальними змінами світової фармацевтичної й медичної наук, змінами в соціальному, економічному, правовому та освітянському просторі. Корінні зміни системи освіти в Україні вимагають принципово іншого підходу до підготовки менеджерів фармацевтичної галузі, їх якісної підготовки, що передбачає професійний розвиток особистості.

Провідне місце в системі підготовки майбутніх фахівців для фармацевтичної галузі посідає забезпечення майбутніх спеціалістів теоретичними знаннями, формування у них практичних вмінь і навичок з урахуванням науково-методологічних підходів та найновіших досягнень освіти і науки та сучасного стану викладання економічних дисциплін.

Проблема професійної підготовки розглядалася багатьма науковцями, серед яких можна виділити роботи І. Багаєвої, Є. Барбіної, І. Богданової, М. Букач, В. Горбенко, В. Гриньової, І. Ісаєва, Е. Зеєра, І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Міжерикова, І. Підласого, О. Пехоти, О. Рудницької, В. Синенко, С. Сисоєвої, В. Сластьоніної, А. Столяренка, В. Тюріної, І. Харламова та ін.

У той же час цілий ряд аспектів проблеми залишається недостатньо вивченим, а саме реалізація науково-методологічних підходів в професійній підготовці майбутніх менеджерів фармацевтичної галузі.

Метою статті є вивчення та визначення стану науково-методологічних підходів в теорії і практиці та їх реалізація в професійній підготовці майбутнього менеджера фармацевтичної галузі.

Відповідно до концепції будь-якої педагогічної технології, основою педагогічної технології підготовки менеджерів до роботи на фармацевтичному

підприємстві передбачається використання різноманітних науково-методологічних підходів у навчальному процесі таких, як діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, проблемний, технологічний підходи. Традиційно при аналізі навчального процесу категорія «підхід» розглядається з позиції того, хто навчає, тобто викладача.

Інновації, що виникли в результаті педагогічної практики, несуть на собі суб'єктивні ознаки, враховують «суто конкретні умови навчання, виховання, управління цими процесами стосовно певного навчального закладу або певного типу навчальних закладів»[6, с. 5]. Під педагогічною інновацією А. Масюкова розуміє якісну зміну педагогічної системи, спрямовану на вдосконалення існуючої педагогічної практики [8, с. 47].

Провідне значення у процесі підготовки менеджерів фармацевтичної галузі до професійної діяльності, зокрема до роботи з управлінської діяльності, має діяльнісний підхід. Питанням діяльнісного підходу приділяли увагу у своїх дослідженнях Л. Виготський, О. Леонт'єв, Г. Костюк, П. Гальперін та ін.

О. Леонт'єв [7] стверджує, що сутність діяльнісного підходу полягає в тому, що знання, вміння та навички формуються у процесі тієї діяльності, в яку включена людина, зазначає, що завдяки діяльності особистість стає суб'єктом пізнання та перетворення дійсності. Реальним базисом особистості є сукупність її суспільних відношень до світу, що реалізуються завдяки діяльності.

Суттєвою характеристикою діяльності є її мотивованість, яка визначає початковий момент діяльності. Якщо предмет діяльності – це те, на що вона спрямована, то мотив - це те, задля чого відбувається ця діяльність.

Діяльнісний підхід визначає організацію навчальної діяльності студента, в якій він був би активним у пізнанні, спілкуванні, своєму розвитку. Особистісний і діяльнісний підходи знаходяться в діалектичній єдності, тому що особистість виступає суб'єктом діяльності, яка, у свою чергу, поряд з іншими факторами, визначає особистісний розвиток майбутнього фахівця. Таким чином, тільки в процесі навчальної діяльності майбутні менеджери можуть набувати тих професійних якостей і властивостей, що забезпечують

виконання фахівцями професійних обов'язків.

У вітчизняній педагогічній літературі наприкінці 80-х років ХХ століття сформувався компетентнісний підхід, який досліджували В. Байденко, В. Болотов, П. Борисов, Б. Ельконін, І. Зимня, Т. Іванова, Є. Коган, В. Лаптев, О. Лебедєв, О. Ленська, Л. Луценко, Г. Подчалімова, Н. Селезньова, Ю. Татур, В. Тюріна, І. Фрумін, С. Шишов та ін.

В. Болотов та В. Серіков стверджують у своїх дослідженнях, що компетентнісний підхід визначає вміння особистості розв'язувати проблеми, що виникають у пізнанні та поясненні явищ дійсності; при засвоєнні сучасних технологій; у взаєминах із людьми, у практичному житті; при виборі професії та оцінюванні своєї готовності до навчання; за необхідності розв'язувати особисті проблеми: життєвого самовизначення, вибору способу життя тощо [2, с.8-14].

Головною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння різних знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї професійної діяльності, набуває соціальної самостійності, стає мобільною та кваліфікованою, вільно орієнтується в навколишньому середовищі та успішно вирішує складні завдання.

Однією з умов ефективної управлінської підготовки є реалізація компетентнісного підходу в процесі підготовки менеджера, що передбачає засвоєння та відпрацювання студентами певних професійних знань, умінь, навичок, а також формування професійно значущих якостей особистості, що є необхідними для здійснення подальшої професійної діяльності у галузі фармації, зокрема:

формування умінь та навичок організації і управління виробничим процесом в умовах фармацевтичного підприємства для забезпечення високої якості лікарських засобів і мінімальних витрат на їхнє виробництво;

формування професійно значущих рис характеру: волі, здатності до самоорганізації, лідерства, відповідальності;

формування підприємницької компетентності і культури;

навчання командного стилю роботи, відпрацювання комунікативних навичок;

формування умінь планування та уміння розподіляти завдання між працівниками з урахуванням ділових та особистісних якостей, проводити інструктаж, враховуючи специфіку фармацевтичної галузі навчання.

Підготовка студентів як майбутніх менеджерів у галузі фармації передбачає для формування компетентності з управління використання різних форм і методів навчання: участь у розробці алгоритмів, проектів, програм; виконання тренувальних вправ; розв'язання навчальних ситуацій; залучення студентів до участі у тренінгах та ділових іграх.

Професійна діяльність майбутнього менеджера фармацевтичної галузі визначає мету і зміст навчання. Відповідно до мети, змісту навчання, теорії діяльності побудувати навчальний процес зорієнтований на особистість.

Сучасні вимоги до реалізації особистісного підходу поступово визначалися у дослідженнях таких відомих психологів, як К. Абульханова-Славська, В. Давидов, М. Малков, В. Моляко, Л. Проколієнко, О. Ткаченко, І. Якиманська, О. Асмолов, І. Бех, М. Боришевський, О. Кульчицька, С. Максименко, В. Моргун, В. Столін, В. Татенко, Т. Титаренко, В. Титов та ін.

В «Українському педагогічному словнику» особистісний підхід визначено як послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії. Це базова ціннісна орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожною дитиною й колективом [4, с.243].

Особистісний підхід сьогодні стверджується як ключовий принцип організації навчально-виховного процесу, від якого багато в чому залежить ефективність професійної підготовки. Більшість науковців вважає його важливим психолого-педагогічним принципом, основу якого становить сукупність уявлень, установок та орієнтацій що забезпечують глибоке та

цілісне розуміння студента. Цей підхід передбачає застосування особистісно-орієнтоване навчання.

Проблемам особистісно-орієнтованого навчання присвячені роботи Г. Балла, І. Беха, В. Давидова, М. Євтуха, М. Кларина, О. Леонтєва, С. Максименка, В. Рибалки, П. Сікорського, І. Якиманської та ін. Використання у навчальній діяльності індивідуального підходу, індивідуалізації навчання розглядають А. Адлер, М. Акімова, М. Козлов, К. Купер, В. Мерлін, А. Мілер, Г. Олпорт, Л. Первин, В. Сериков та ін.

Наукові засади особистісно-орієнтованих технологій розглядаються науковцями як психолого-педагогічні основи розвитку фахівців. Особистісний підхід потребує вбачати і в студентах неповторну особистість, постійно виявляти і підкреслювати її досягнення в цьому процесі, шляхетність почуттів та знахідок розуму, щоб кожен поважав іншу особистість, її індивідуальність та неповторність незалежно від того, наскільки вона здається зрозумілою для оточуючих.

Сутністю особистісно-орієнтованого підходу в педагогічному процесі є врахування індивідуальних і загальних закономірностей у розвитку кожної особистості. При цьому беруться до уваги інтереси, схильності, погляди та переконання, здібності, стан здоров'я, культура навчальної діяльності та гуманних відносин тощо [1, с. 62].

Ознаками особистісно-орієнтованого навчання є зосередження на потребах майбутнього фахівця фармацевтичної галузі з управління, визнання його індивідуальності та самоцінності. У професійному навчанні менеджерів особистісно-орієнтований підхід вимагає визнання індивідуальних особливостей особистості, створення умов для прояву пізнавальної активності студента, передбачає опору в навчанні на процес саморозвитку студента та створення для цього відповідних умов.

О. Савченко розглядає особистісно-орієнтоване навчання як навчання, що передбачає врахування індивідуальних потреб і можливостей студента, глибоку поваги з боку викладача до його особистості, ставлення до нього як до

свідомого і відповідального суб'єкта навчально-виховної діяльності. Метою цього типу навчання є створення умов (змісту, методів, середовища) для індивідуальної самореалізації студента, розвитку і саморозвитку його особистісних якостей [5, с. 626].

Слово «активність» походить від латинського *activus* і означає діяльний, енергійний, ініціативний. Тобто людина, яка володіє такими рисами характеру прагне до живої участі в усьому, виявляє себе в діяльності. У “Педагогічному словнику” дефініція “активність” визначається як “здатність людини до свідомої трудової і соціальної трудової діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури. Активність особистості проявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні” [4, с. 21].

Метою проведення занять зі спеціальних дисциплін за особистісно-орієнтованим навчанням є створення умов для прояву пізнавальної активності студентів зі спеціальності «Менеджмент». Розвиток пізнавальної активності студентів складається з наступних складових:

залучення в навчально-пізнавальну діяльність, функціонування розумових і емоційних процесів у процесі опанування знань;

придбання навичок займатися розумовою працею.

Пізнавальна активність виникає і формується у процесі навчальної діяльності та супроводжується намаганням особистості розв'язати поставлене завдання, як наслідок виникає самостійна постановка нових цілей, додаткова пошукова активність студентів менеджерів, їх власна ініціатива, позитивне емоційне ставлення до процесу пізнання.

Наступним підходом, на основі якого здійснюватиметься розробка педагогічної технології підготовки менеджерів фармацевтичної галузі є проблемний підхід. Питаннями вивчення проблемного підходу займалися А. Кузьмінський, О. Матюшкін, М. Махмутов.

Включення студентів менеджерів у систему проблемного навчання, тобто створення і розв'язання у навчальному процесі проблемних ситуацій сприяє

створенню оптимальних умов для інтелектуального розвитку особистості, оволодіння інструментами (методами) навчальної діяльності, формуванню ефективної мотивації до навчання, активності і самостійності у навчанні, що сприяє підвищенню якості підготовки до практичної діяльності майбутнього менеджера фармацевтичної галузі.

Вважається, що створення системи проблемних ситуацій у навчальному процесі є головним фактором розвитку майбутнього фахівця, є надійним шляхом підвищення ефективності і якості навчання, набуття майбутнім менеджером необхідних професійних знань, вмінь та навичок.

Проблемна ситуація виникає між засвоєним і тим, що має бути опановано. Головним завданням є знаходження шляхів розв'язання поставленої перед студентами менеджерами проблемної ситуації. Етапами проблемного навчання є:

- постановка завдання перед студентами;
- вибір можливих шляхів вирішення проблемного завдання;
- обґрунтування студентами своїх суджень;
- остаточна відповідь на поставлену проблему.

Використання проблемних ситуацій призводить до того, що знання студентів стають більш усвідомленими, міцнішими. Проблемна ситуація може бути розв'язана викладачем, студентами чи спільними зусиллями. Відповідно до мети визначається характер проблемних завдань, яку необхідно досягти на занятті. Завдання повинні бути важливими передовсім з погляду формування в студентів навичок аналізу виробничих ситуацій у галузі фармації. До проблемних завдань слід звертатися і під час опитування, і під час ознайомлення з новим матеріалом.

Проблемний підхід у навчанні вимагає врахування можливостей кожного студента, буде поступово ускладнюватись, зацікавлювати і проводитись як на перших курсах так і на останніх. Крім того викладач повинен не лише викликати проблемну ситуацію, а й спрямувати міркування студентів, уміло і тактовно зіставити різні точки зору, надати дискусії гостроти.

Одним із науково-методологічних підходів в інноваційному навчанні можна виділити технологічний підхід.

Технологізація навчально-виховного процесу в сучасній вітчизняній та закордонній педагогіці пов'язана з пошуком таких педагогічних підходів, які могли б перетворити навчання і виховання у своєрідний виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом [3, 250]. Основною рисою технологій навчання є орієнтація на чітко окреслену мету, визначення принципів і розробка прийомів оптимізації освітнього процесу, а також оцінювання методів, які застосовуються.

Поняття «технологія» та «технологічний підхід» в освіті розглядали С. Батишев, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Гузеєв, Г. Кершенштейн, А. Кузнецов, В. Лай, В. Мадзігон, А. Марков, М. Павлова, Г. Селевко, В. Сидоренко, Н. Тализіна, В. Тюріна та інші, ідеї яких стали підґрунтям процесу формування якісно нових умінь, навичок під час навчання.

Технологія конкретизує навчальний процес. Суть технологічного підходу полягає в тому, що навчальний процес гарантує досягнення поставлених цілей. Тобто, технологічний підхід до навчання передбачає: чітке формулювання навчальних цілей орієнтованих на досягнення кінцевого результату; підготовку навчальних матеріалів та організацію навчання в відповідності з навчальними цілями; оцінку поточних результатів, корекцію навчання, спрямовану на досягнення поставлених цілей; заключну оцінку результатів.

З розвитком комп'ютерної техніки та впровадженням нових комп'ютерних технологій у педагогічній та психологічній літературі стало використовуватися поняття «технологія». У педагогічній науці існує термін – «педагогічна технологія».

Педагогічна технологія має задовольняти основним методологічним вимогам – критеріям технологічності, якими є: концептуальність, системність, керованість, ефективність, відтворюваність.

Як і будь-яка технологія, педагогічна технологія являє процес, під час якого відбуваються якісні зміни впливу на студентів. Педагогічну технологію

можна представити наступною формулою: цілі, задачі, зміст, методи (прийоми, засоби), форми навчання.

Особливе місце серед освітніх технологій належить технологічному підходу до викладача, студента та навчання, яке передбачає точне інструментальне керування навчальним процесом і гарантовано досягнення поставлених навчальних цілей.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що наразі проблема науково-методологічних підходів в системі вищої освіти є дуже актуальною та має велике значення. Сучасне суспільство ставить нові вимоги до освіченості людини та потребує від менеджерів фармацевтичної галузі вміння ефективно вирішувати різноманітні проблеми на підставі існуючих знань, а також постійно накопичувати знання та навчатися протягом усього життя.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї важливої проблеми. До подальших напрямів дослідження вважаємо за доцільне віднести дослідження щодо поєднання науково-методологічних підходів в теорії і практиці та їх реалізація в професійній підготовці майбутнього менеджера фармацевтичної галузі.

Список використаних літератури

1. Антонова О. Є. Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів: [монографія] / О. Є. Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 471 с.

2. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. - № 10. - С. 8-14.

3. Використання освітніх технологій як засіб модернізації освіти у вищих навчальних закладах МВС України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку]. (Суми, 17-18 травн. 2008 р., м.Суми). Ч. II. – С.: вид.-вироб. підприємство «Мрія-1», ТОВ 2008. – 340с.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. - К.: “Либідь”, 1997. - 376 с.

5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Кларін М. В. Інновації світової педагогіки. – М. – Рига: Педагогічний центр "Експеримент", 1998, с. 180.
7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – [2-е изд.]. М.: Смысл; Издательский центр «Академія», 2005. – 352 с.
8. Масюкова Н. А. Проектирование в образовании. – Минск: Технопринт, 1999. – 288 с.